

TA'LIMDA INNOVATSION KLASTERNI AMALGA OSHIRISHNING AFZALLIKLARI

Rasulov A.N.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Menejment kafedrası"
dotsenti, p.f.b.f.d. (PhD)*

Таянч сўзлар: innovatsiya, innovatsion klaster, ishlab chiqarish, spstrategiya, klaster, pedagogik boshqaruv, ta'lim sifatini, ta'lim-tarbiya, pedagogik innovatsiyalar, innovatsion jarayon, innovatsion faoliyat, integratsiyalashuv jarayonlar, metodologiya, metod, ta'lim samaradorligi, resurslar.

Ключевые слова: инновации, инновационный кластер, производство, стратегия, кластер, педагогический менеджмент, качество образования, образование, педагогические инновации, инновационный процесс, инновационная деятельность, интеграционные процессы, методология, метод, эффективность, ресурсы.

Key words: innovation, innovation cluster, production, strategy, cluster, pedagogical management, quality of education, education, pedagogical innovations, innovative process, innovative activity, integration processes, methodology, method, ta efficiency, resources.

Резюме:

Maqolada ta'limda innovatsion klasterni amalga oshirishning afzalliklari hamda imkoniyatlari to'g'risida fikr yuritilib, tavsiyalar berilgan.

Резюме:

В статье рассматриваются преимущества и возможности внедрения инновационного кластера в образовании и даются рекомендации.

Summary:

The article discusses the advantages and possibilities of implementing an innovative cluster in education and gives recommendations.

Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Innovatsiya –bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak". Muayyan natijalarga erishish, maqsadlarni aniq belgilash, sifat sohasidagi ishlarning samaradorligini oshirish uchun aniq harakat dasturini taklif qilish ta'lim muassasasi xodimlarining kasbiy fazilatlarini qo'llab-quvvatlaydi va ularning pedagogik hamda metodik mahoratini oshirishlariga rag'bat uyg'otadi.

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'limni rivojlantirish yo'lida ko'plab olimlarimiz pedagogika sohasiga o'z e'tiborlarini qaratmoqdalar. Bu o'rinda olimlarimiz pedagogik sohaga innovatsion jarayonlarni olib kirmoqdalar.

Chirchiq davlat pedagogika universitetining asosiy strategik ilmiy tadqiqot yo'nalishiga aylangan "Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri modeli" uzluksiz ta'limni rivojlantirishda hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish bilan bog'liq yangilik sifatida ushbu jarayonni boshidan kechirmoqda. Shu munosabat bilan pedagogik ta'limga klaster modelini tatbiq etish g'oyasi muallifi, Chirchiq davlat pedagogika universiteti rektori, O'zbekiston Respublikasi fan arbobi, professor G'ofurjon Muhamedov bilan pedagogik ta'lim innovatsion klasterining afzalliklari to'grisida aytib utgan.

Ta'lim klasteri o'zida nafaqat ta'lim turlari o'rtasidagi, balki fan, ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyalashuv jarayonlarini, shuningdek, ta'limni boshqarish, ta'lim vositalari va shakllari bilan bog'liq sohalarni ham jamlaydi. Klaster yondashuvi ta'lim berish, o'quv adabiyotlarini yaratish, pedagog kadrlar ilmiy salohiyatini oshirish, ta'lim va tarbiya uzviyligi bilan bog'liq umumiy yo'nalishlarda faoliyat olib boradi. Bu esa muammoning umumiy metodologik xarakterga ega ekanini ko'rsatadi. Ayni paytda bu umumiy yo'nalishlar ta'limni boshqarish va tashkillashtirish, ta'lim turlari va yo'nalishlari, uzviylik va integratsiyani ta'minlash, o'qitish metodlari va vositalari kabi yo'nalishlarda xususiy metodologik xarakter kasb etadi. Bu esa muammoning yechimiga nisbatan deduktiv (umumiylikdan xususiylikka kelish) usulda yondashish maqsadga muvofiq ekanligini tushuntirib utadi.

Zamonaviy adabiyotlarda pedagogik klaster tushunchasi ham mavjud. Bu tushuncha quyidagilarni bildiradi:

- ▶ ta'lim samaradorligini ko'tarish maqsadida qiziquvchi tomonlar harakatining birlashuv shakli;
- ▶ jamoani psixologik o'rganish metodi;
- ▶ pedagogik boshqaruvni optimallashtirish metodi;
- ▶ o'quv dasturlarini loyihalash metodi;
- ▶ o'qitish metodi;
- ▶ ta'lim sifatini baholash metodi;
- ▶ pedagogik metod, ya'ni tafakkur variativligini rivojlantiradi, o'rganilayotgan mavzu (tushuncha, voqea, hodisa) yuzasidan har tomonlama aloqa o'rnatish qobiliyati kabilar. Klaster yondashuvga murojaat qilishga zaruriyat – klasterning kasbiy ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, qiziquvchi tomonlar harakatini birlashtirish xususiyatiga ega tashkillashtirish shakli sifatida ustuvorlikka egaligidadir.

Pedagogik ta'lim innovatsion klasterini muvofaqqiyatli amalga oshirish uchun quyidagilar muhim ahamiyatga ega:

– “Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri” mavzusi muhokamasiga ilmiy jamoatchilikning e'tibopini tortish;

– pedagogik ta'limni klasterlashtirishning strategik yo'nalishlari va tamoyillarini ishlab chiqish;

– mavjud meyoriy – huquqiy hujjatlarga pedagogik ta'limni klasterlashtirish bilan bog'liq o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish;

– ta'lim klasterlari borasida ilg'or xorijiy tajribalarni ijodiy o'zlashtirish;

– pedagogik ta'lim innovatsion klasterlarini amaliyotga tatbiq etishning mexanizmlarini ishlab chiqish. Ushbu muammolarni echish pedagogik ta'lim tizimida o'zaro integratsiyani ta'minlash va samaradorlikni oshirishga nisbatan innovatsion yondashuvni talab qiladi.

Ta'lim tizimiga nisbatan bu kabi innovatsion yondashuv, agar u haqiqiy rivojlanish jarayonining mantig'iga mos keladigan bo'lsa, albatta, samaradorlikni oshiradi. Ayniqsa, ta'lim muassasalarining boshqaruv tuzilmasida mavjud muammolarga nisbatan munosib innovatsion yondashuvlar joriy qilinsa, mavjud vaziyatni oldindan baholay olish, hodisalarning rivojlanishini to'g'ri taxmin qilish, o'z vaqtida choralar ko'rish va tashkiliy boshqaruv tuzilmasiga tuzatishlar kiritish imkoniyatlari paydo bo'ladi. Ta'lim tizimi klasteri bu kabi muammolarning echimiga nisbatan to'g'ri yondashuvni qaror toptiradi. Zero, klasterli integratsiya jarayonlari moddiy, moliyaviy, texnologik, informasion, uslubiy va kadrlar sohasidagi barcha resurslarni jalb qilganligi bilan ham eng kuchlisi, deb e'tirof etiladi. Klaster moslashuvchan tarzda o'z tuzilmalari uchun boshqaruv tizimini qurish, o'zaro ishonchni ta'minlash uchun haqiqiy rivojlanishni oldindan aytish (prognozlash) imkonini beradi.

Ta'lim tizimining tarkibiy qismlarida sifat o'zgarishlari bo'lishi, mazmunli faoliyat, umumiy va maxsus boshqaruv funksiyalari, dasturlari, texnologiyalari va usullari, ishtirokchilarning kadrlar salohiyatini rivojlantirishi bilan bog'liq jarayonlar klaster muhitini yaratish imkoniyatini beradi.

Pedagogik ta'limni klasterlashtirish bilan bog'liq ilmiy-amaliy ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish, ularda samaradorlikka erishish uchun bizdan mavjud texnologik va ilmiy infrastrukturani jarayonga moslashtirish, hamkorlik ko'p tomonlama manfaat keltirishini anglashlariga imkon yaratish, klasterni rivojlantirishning puxta o'ylangan strategiyasini, loyihani muvaffaqiyatli boshqarishning usul va yo'llarini ishlab chiqish, qatnashchilar o'rtasida tezkor axborot almashish imkoniyatini yaratish zarur bo'ladi.

Yangi O'zbekiston sharoitida biz pedagogik ta'lim klasterining quyidagi tamoyillarini taklif qilamiz:

- ▶ tabiiy aloqadorlik, klaster sub`ektlari o`rtasidagi hamkorlik, aloqadorlik masalasining tabiiyligi, ya`ni bog`liqlik maslasining hududiy, sohaviy yoki vazifaviy jihatdan ob`ektivligi;
- ▶ uzviylik, klaster sub`ektlarining o`zaro bog`liqlikda zanjir hosil qilishi, zanjirni hosil qiluvchi har bir bo`g`inning o`zining aniq vazifalariga ega ekanligi;
- ▶ izchillik, klaster sub`ektlarining vertikal yagona chiziqda joylashuvi, bunda quyidan yuqoriga, oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich harakatlanish tendensiyasiga amal qilinishi;
- ▶ vorisiylik, klasterning avlodlar almashinuvidagi roli, t`yutorlik faoliyati, pedagogik ta`limni klasterlashtirish natijasida sub`ektlarning malakali pedagog xodimlarga bo`lgan ehtiyojining muntazam qondirilishiga erishish;
- ▶ zamonaviylik, sohaga oid zamonaviy ilm-fan yutuqlarini tizimga joriy qilish, ilg`or xorijiy tajribalarni o`zlashtirish, axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish;
- ▶ yo`naltirilganlik, klaster doirasida amalga oshirilayotgan har bir faoliyat turining aniq maqsadga yo`naltirilganligi, kutilayotgan natijalarning oldindan chamalash va baholash imkoniyatining mavjudligi;
- ▶ maqsadning mushtarakligi, klaster sub`ektlarining xususiy maqsadlaridan tashqari global aspektdagi yagona maqsad atrofida birlashuvi;
- ▶ manfaatlarning xususiyliigi, pedagogik ta'lim klasteri modelida har bir sub`ektning huquqiy, ijtimoiy, iqtisodiy jihatdan manfaatdor bo`lishi, sub`ektlarining xususiy manfaatlari pirovardida umumiy manfaat uchun xizmat qilishi;
- ▶ o`zaro nazorat, klaster modeli doirasida birlashgan ta'lim sub`ektlarining o`zaro yagona tizimni hosil qilishi va bu tizimning nuqsonsiz ishlashidan har bir sub`ektning manfaatdor ekanligi, ma'lum sub`ektida yo`l qo`yilgan xato yoki kamchilik boshqa sub`ektlarning faoliyat samaradorligiga ta'sir ko`rsatishi, sub`ektlar faoliyatini o`zaro baholash tizimining yo`lga qo`yilishi.

Yuqoridagi tamoyillardan kelib chiqqan holda pedagogik ta'lim klasterini yaratishda bir nechta muhim yo`nalishlarni belgilab olish mumkin bo`ladi. Ular quyidagilardan iborat:

birinchidan, klaster sub`ektlari o`rtasida umumiy maqsadning mavjudligi; ikkinchidan, sub`ektlarning birgalikdagi faoliyatining huquqiy asosga egaligi;

uchinchidan, klaster doirasida birlashgan sub`ektlar o`rtasidagi o`zaro manfa-atli munosabatlar tizimi;

to`rtinchidan, boshqaruv mexanizmini muvofiqlashtirilganligi; beshinchidan, sub`ektlar tomonidan amalga oshirilaётган ishlarning umumiy maqsaddan chekinilmasligi;

oltinchidan, sub`ektlar o`rtasida o`zaro nazorat tamoyiliga amal qilish. Pedagogik ta`lim klasteri tizimda mavjud muammolarni, o`z navbatida, uning kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlashga imkoniyat yaratadi.

Klasterda ishlarning holati haqida ma`lumotlarning juda ob`ektiv bo`lishi muhim ahamiyatga ega. Klaster yordamida hukumat, ta`limni nazorat qiluvchi davlat idoralari klaster amal qiladigan mintaqadagi ta`limni rivojlantirish uchun amalga oshirilgan tajriba va tadqiqot natijalarini samarali qo`llashlari mumkin bo`ladi. Ta`limga nisbatan klaster yondashuvi boshqaruv organlariga tizim ichida samarali o`zaro ta`sir o`tkazish uchun muayyan vositalar bilan ta`minlash, muammolarni yaxshiroq tushunish, mintaqada rivojlanishning ilmiy asoslarini rejalashtirish imkonini beradi.

Tajribalar ko`rsatadiki, yuqoridagi tavsiyalarga amal qilish orqali ta`limda innovatsion klasterni amalga oshirishda ta`lim va tarbiya samaradorligiga erishish mumkin bo`ladi.

Adabiyotlar:

1. Mukhamedov, G. I., Khodjamkulov, U. N., Shofkorov, A. M., & Makhmudov, K. S. (2020). Pedagogical yeduction cluster: content and form. ISJ Theoretical & Applied Science, 01 (81), 252.
2. Usarov J. Using Teaching Methods for Development Student Competencies //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2019. – T. 15. – №. 1. – С. 272-274.
3. Rasulov A.N. Umumiy o`rta ta`lim maktablarida zamonaviy ta`lim klassteri sharoitida iqtisodiyot bilim asoslari fani o`qitishning zarurligi. //“Xalq ta`limi” 2022 - №2. -Б. 10-12.
4. Rasulov A.N. Zamonaviy ta`lim klassteri sharoitida iqtisodiyot bilim asoslari fanini o`qitish metodikasini takomillashtirish. //Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў Илмий-методикалық журнал. Нөкис, 2022 - №2/1.-Б. 65-68.
5. Po`latov Sh.P. Ta`lim menejmenti yoxud ta`lim muassasasini ilmiy-metodik boshqarishga innovatsion yondashuv./ Т.: “Yosh kuch”.2022 y.